

פסקי הטעמים

I

פסקי הטעמים הוראתם היא: הכרעת קריאת המליצה על־ידי ציונים הנקראים טעמי הנגינה, כדי לקרוא אותה ברגש זמרתו והם כמו ה„סווארה“ אצל היהודים, הפרוזודיות אצל היונים והפסלמודיות אצל הרומאים, כל זמן שהשפה חיה ומדוברת בין העם, אין היא נוקקת כל כך לציונים, לסמנים ולפסקי טעמים, כי היא נושאת את עצמה בלי עזר רב. האכסיוס והאידיום (אפני הדבור) של כל שפה חיים כעצם מעצמה ובשר מבשרה ולא יפרדו ממנה בשום אופן, ואולם כאשר חקר חקופת הגסיסה לאיוו שפה, מאיוו סבה שתהיה: אם שתתנשא להיות למשרתת להכמה ולמדע בבתי האקדמיות, או שתתרומם להיות ללשון הקודש בין הכתנים והכמרים, או שתבהר להיות ללשון ערומים בין הדיפלומטים, או כי תגורש, פשוט, מפני שפה חדשה היורשת מקומה בין העם, וחוושה הטבעי יסור מעט מעט ממנה ועמודיה יתמוטטו, – אז תוקק מאד לתמיכה ולסעד על־ידי עזרת ציונים שונים. בתקופה כזאת נולדו הציונים של השפה הסנסקריטית בין היהודים העתיקים; בתקופת המעבר מן האליליות אל הנצרות נולדו הציונים בין היונים, ואחרי כן גם בשפת רומי, בעת אשר נתקדשה לעבודת מקדשם; וכן קרה גם לשפת עבר בין היהודים אחרי אשר נגרשה מעט מעט מקרב העם ונתעלטה להיות ללשון התורה והעבודה בסוף ימי הבית השני^א). וכמו בכל העמים, כן התפתחו גם בין היהודים שלשה סגנוני נגינה (אקצנטים). של השפה הקדושה: לרנה, להפלה ולקריאה ב).

א) אוסקר פליישר: ניימקן־סטוריען, ח"א, דף 47, 57. ועיי' גרץ, בעשיכטע דער יודען. ח"ט, דף 225.
ב) ריע ענטוויקלונג דער זינאנאנאלען ליטורגיע, מאת המחבר, ועיי' בהקדמת מסורת הנטורת לר' אליהו בתור, ובערך „חונות“ בכרך הרביעי של „אוצר ישראל“ מאת המחבר.

אמנם לא נוכל להגביל בדיוק ומן המצאת פסקי הטעמים בין היהודים, אבל אנו יודעים כי נתקבלו באיוז תקופה לפני חורבן בית שני, סמוך להמצאת הפרוזודיה וציוני הנומים¹ אצל היונים על-ידי המדקדק והבלשן היוני אריסטופנס הביצנטיני². בשנת 160 לפני התאריך הנוצרי, שתכליתם היתה גם שם לחזק את חוקיהם (Nomen) על-ידי מנגינות הקריאה אשר שררו כבר בין העם בעל-פה כתחבולות לשמירת זכרון. (אריסטופנס נולד לערך בשנת 264 לפני הספירה החדשה והיה תלמידם של עראסטוס³ ושל וינוודוטוס⁴ ורבו של אריסטרכוס והצטיין מאד בתור מבקר שירי הוטירוס ובתור מדקדק גדול וממציא סגנון הפרוזודיה (או אדקנסוס) וכל ציוני קריאותיהם ומנגינותיהם). וכמו בכל העמים כן גם בין היהודים אין המצאת פסקי הטעמים מתחסת לא למומרים ולא למנגנים מן החוץ, כי אם למורי בתי-הספר ולמדקדקים, למען תיגוקות של בית רבן. ובתלמוד יומא דף ג"ב: „איסי בן יהודה אומר המש מקראות אין להם הכרע: שאת משוקדים מחר ארור וקם, ופירשׁ: אין להם הכרע לדעת היכן הם נוטים.“ ועל כן נקראו פסקי הטעמים בפיו המדקדקים גם בשם „תנועות“, יען כי הם מסובבי התנועה של הרעיון הפנימי שבמליצה. וההמון קרא אותם בשם יוני „טרופוס“ (נטיות), כלומר: הכרעה לנטיית הקול, כהטרופוס של היונים לקריאת הפרוזודיה שלהם. בשם פרוזודיה יקרא אריסטופנס להד הנעימה של המליצה הזמרה; ותשמש הפרוזודיה היונית לצחות המליצה והטעמתה לשלשת האופנים האלה: על הברה האחרונה, אוקסיסטון, מלרע; על הברה שלפני האחרונה, פארקסיסטון, או על הברה הראשונה, פיריספומינון, מלעיל. מאחת, שמושי הפרוזודיות (ואו הֶאֱדָקְנוֹס) אצל היונים הקבילו אל שמוש פסקי הטעמים של היהודים, וכהראשונים כן האחרונים התפתחו מקריאה פשוטה לקריאה שירית, וממנה לקריאה זמרתית. למשל, הנגינה העליונה, הרמה (אֶקְטוֹס), והנגינה השפלה, השוקעת (גֶרְוִיס) של הפרוזודיה היונית, או מלעיל ומלרע של טעמי נגינת היהודים, היו ליסוד מוסד לבנין המילודיה, ולא-כל-שכן לחכמת ההרמוניה החדשה ולכל הליפותיה; כל רעיון זמרה וגם כל חוליה מן הרעיון הזה (טקט), יתפרד לשני חלקי ההטעמה (אֶקְצֵנְטוֹאֲצִיָה): לִכְבֵּד (תיזיס) ולִקְל (אֶרוֹס), ומה רב ההבדל אשר בין שני החלקים האלה כבנין הדגש והרפה, או המנוחה והתנועה, בבואו יחידי בתור נעימה, ועוד יותר בבואו במגע עם כל חלקי ההרמוניה! וביחוד מה נכבדה יריעת טבע שני החלקים האלה בוונגם עם המליצה. ורק אחרי ידיעה זו נוכל להעריך כראוי ערך פסקי הטעמים של העמים העתיקים, וביחוד של עם ישראל, ותועלתם עד היום הזה.

1) עיי' אנציקלופדיה כריסטיא, ח"ב, דף 510, היקאני 1893, וגם פֵיִיֶר: ניימקוֹ-סטוריען, ח"א.

קשר הזמרה עם המליצה מתהווה על-ידי שני מיני הטעמה: א) על-ידי הטעמת הכח (אֶקְצַנְטוּאֲצִיָּה דינאמית), ב) על-ידי הטעמת הזמן (טמפוס) הנקנית במדה ובמשקל הנקרא „אֶקְצַנְטוּאֲצִיָּה אגוגית“. על-אודות הראשונה שורר הסכם גמור בין המליצים ובין המזמרים, יען כי רק על ידה יגיעו שומעי המליצה והזמרה אל קוטב הרעיון המרכזי הצפון בשתייהן להתעוררות פנימית. אולם ההטעמה השניה תעורר לרוב מחלוקת בין המליצים ובין המזמרים, יען כי היא מתבטאת אם על-ידי שעור הזמן או על-ידי מספר ההברות. המליצים (המטריקנים) ימדודו תמיד את משקלי הטעמה לפי מספר ההברות אשר בחרו, הפשוטות או דכזולות (דיפתונגים); באחת, מרתם היא הברתית (סילאבית); אולם המזמרים (הריתמיקנים) יקחו להם לקו המדה רק את הזמן (טמפוס). מספר ההברות לא מעלה ולא מוריד בעיניהם, ולפעמים יבליעו הברות אחדות בחטיפה אחת, או ימשיכו הד הברה אחת כאורך הברות קצרות אחדות. הראשונים ימצאו את הזמן בהברות, והאחרונים – את ההברות בזמן. כמובן נתהווה כל ההבדל הזה אחרי אשר נתבגרה הזמרה ונוסדה על אשיותיה החדשות; אולם בעת העתיקה היתה כולה טפלה ליסודות המליצה ופסקי טעמיה.

II

פסקי הטעמים בתור תוי זמרה

כי הזמרה עתיקה בכלל בין היהודים, בזה לא יטיל שום איש ספק; ואולם השאלה: אם היו ליהודים הקדמונים גם תוי זמרה באיזה כתב, או הסתפקו רק במסורה שבעל פה, שאלה זו הייתה לסלע המחלוקת בין החוקרים והולידה תשובות שונות, ולפעמים גם סותרות זו את זו, יען כי מוחלט הוא, שבימי קדם נילדו הזמרה והמליצה תאומים, ומשקל השיר היה גם למדת המנגינה; ועל כן נאלצו חוקרי הזמרה העברית לבקשה בשני מקורות: ב נ ק ו ד ו ת (ווקאליים) ובטעמים (טרופים). לפי שיטת המ נ ק ד ים נבראו הטעמים בתחלה רק לשמוש הלשון, להכריע על ידיהם את פירוש המלות והמשך הענין (הרמנוסטיקה) ורק בזמן מאוחר סגלה אותם הזמרה גם לתשמישה היא, שלא בטובתם. וראיה לזה: כי הטעמים אינם יכולים להלביש כל הברה מליצית הד מיוחד, כי אם ישמעו ויביאו תמיד אשכול של כמה הדים בבחי'אחת, קבוצה שלמה של קולות שונים על-ידי הברה אחת, ויתר ההברות תשארנה כסרה העודף בלי הד כלל; ואין צורך לומר, כי להדריג סולם של קולות על שלבי הזמרה זה אחר זה אי אפשר בשום אופן על ידיהם. ועל כן באו לידי מסקנא, כי כבוד הטעמים במקומם מונח, המה רק ציוני הלשון ולא ציוני ההד, ולזאת יקראו אותם רק בשם: „טעמים“ ולא נגינות, .

כי הנגינות אשר נדחקו ונכנסו אל היכס לא היו כלל במחשבתם של יוצריהם, ורק בעת מאוחרת כמכו עליהם יוצרי הזמרה; והציונים הזמרותיים המה לדעתם רק הנקודות.

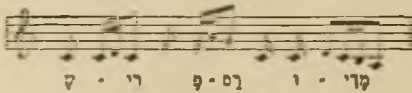
אחד מתכמי הזמרה והוקריה, הכומר שפידל מעיר ואבלינג בשווייץ (אישער, כי כבר בימי דוד ושלמה זמרו היהודים על פי סולם של חמש מדרגות (אנטאכורד) העורך במדרגה אחת על הסולם היוני של ארבע מדרגות (סטראכורד) ופחות במדרגה אחת מהסולם של שש מדרגות (הקסאכורד), אשר השתמש בו גוידון הצרפתי במאה הי"א למספרם. לשלבי הסולם הזמרותי של היהודים יקח שפידל את חמש הנקודות: "א" "א" "א" "א" "א", כזו:

U	ך	קבוץ או שורק
O	ף	קמץ קסן, חטף קמץ או חולם.
I	י	חיריק.
E	"	צירה, סיגול, שוא, חטף סגול.
A	-	קמץ, פתח, חטף פתח.

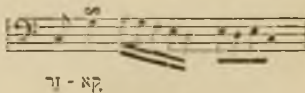
"א" היא המדרגה התחתונה והראשונה; "א" או "א" היא המדרגה השניה (ב); "א" היא המדרגה השלישית; "א" היא המדרגה הרביעית; "א" החמישית והעליונה (ג), והוא מוסיף עוד לשער, כי התנועות הגדולות שמשו לאות משיכת הקול (אנדגטי), והתנועות הקטנות לאות מהירותו (אלגרד). אולם האותזים בשיטת נגינת הטעמים, או בקצור, המטעימים, מחליטים: כי פסקי הטעמים נבראו מתחלתם רק לשמוש הזמרה, והם היו תוי הזמרה (נוטים) הראשונים בין היהודים לחיהק המסורות העלולות להשכח או להשתבש בעל פה; כאגוד בתלמוד, מגילה ג': "ויבינו במקרא, אלו פסקי טעמים, ואמרי לה: אלו המסורות, שכחום וחורום וייסודום" (ד). ואם אמנם הכללו רק ראשי פרקים של מנגינות או קשר של הדים, למשען לזכירת המסורה (ה), בכל זה לא נגרע בזה ערכם וחשיבותם.

(א) שפידל: אונטרערזעכע שורען פאן דער אלטען דאזירישען וינקונסט נאך איהרען דייטשיך אינסערטירענען שטימען, טאנען, גאטען. סטוטגארט 1740.
 (ב) עיי' אשכול הכופר להקראי יהודה הרסי, סימן קס"ג והמלכים וילידו חמש קולות, או (בחולם), ט (בקמץ) אי (בחיריק), א (בצירה), או (בשורק).
 (ג) עיי' י. נ. פארקעל, אלגעמיינע געשיכטע דער מוזיק, ח"א, דף 157.
 (ד) עיי' לעאפא"ד א. ארעגנד: איבער דען שפראכגעזאנג אונד ריע הערשטעלעכארקייט דער אלטעברעזישען וואקאלענטוויק. ח"ב, ברלין 1867.
 (ה) אוסקר פלישער בספרו הג"ר, ח"א, דף 3, 21, 21.

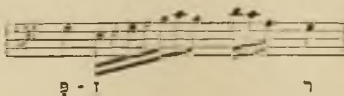
יען כי בעת ההיא לא היו עוד אצל שום אומה תוי זמרה יותר ברורים ומפורטים. כי כל ציוניהם של היהודים, המצרים והכנענים (שני העמים האחרונים נחשבים, לפי דעת הוקרי הזמרה, למציאי תוי הזמרה הראשונים על ידי כתב היתדות וכתב החרטומים - הירוגליפים -). וגם ה"נומים" של היונים רחפו בין מסורה שבעל פה ובין זמרה שבכתב, כאשר ראינו למעלה. ולפי דבריהם אם כי עניים הם פסקי הטעמים בערך אל תוי הנגינות של גווידון בביאור איכותם. עולים הם כערכם על תוי האחרון בקצור כמותם. ובשלטי הגבורים לר' אברהם הרופא הספרדי נאמר, כי נוהים הם סעמי הנגינות אשר ליהודים, לציין על ידיהם מנגינות שלמות, מתוי הנוסות אשר המציא גווידון במאה הי"א. הנקראים "סולמיסציה הגווידונית", כי תחת אשר בסיסטמה הגווידונית יציין כל תו רק חד אחד, ואם נחפוף להשמיע איוה רעיון זמרחי שלם, או גם מילודיה קטנה, חלק מהרעיון, עלינו להרבות בתוים לאין מספר, - הבינו היהודים להשתייץ מילודיות שלמות של איוו הרים שונים נקשרים יחד על ידי תו אחד. למשל, נקח את המילודיה הנעימה במגלת אסתר:

ואם נעתיק את המנגינה הטרופית הזאת לתוי גווידון, הלא עלינו לכתוב שלשה תוים חדשים על כל תו הירוגליפי ישן. למשל, הציון, זרקא ידרוש בשבילו אחד עשר תוים גווידוניים.

ומי ידבר על אדות הציון "פורי", הנפלא בקצורו. המשמיע סלסול גרוני של שנים עשר תוים מודרניים, כזה:

פסקי הטעמים הצבריים מקבילים בכלל לטעם המזרחי המסולס והמצועצע ולסגנון השפה העברית המצוינת בקצורה. החכם אוטא וויטמברג מחליט, כי ידעו

היהודים לא רק את הסולם הזמירתי של שבע מדרגות וסדרו את שלבי באותיות הא"ב עד ו', כִּי־אם גם השתמשו בהרמוניה על־ידי נגינת הטעמים. כה:

ס	יסופך על ידו	מנח וסלוק
D	סיקנדי	טפא וגרש
		גרשים
E	סרז	מרכא וקרא
		מביר
F	קירסי	כרקא כסוקה
G	קווינטי	זקף קטן וקור
		זקף גדול
		מהפך ואתנחתא
A	סקסטי	סגול
		רביעי וזקא
		דרגא
		ירח ושלשלת
H	ספטימי	תלישא קטנה וקרגי ק"ה :c

לפי דעתו, נגינת הסילוק וסוף פסוק תנוה תמיד על הקול היסודי שבמנגינה (טוניקה), כמו שתנוה האתנחתא על הקול החמישי (דומיננטי) ומרכא כפולה על המדרגה הרביעית, ועוד ג). המזמורים הכפולים המסומנים בטעמים כפולים, כשירת דוד (שמואל ב', כ"ב; תהלים י"ח) וההלל, הודו לה' קראו בשמו' (דברי הימים א', ט"ז; תהלים ק"ח), הטעמים השונים שלהם מקבילים לשני מיני מנגינות אשר נסאו עליהם המזמורים בין בעלי המסורה: האחת היא דיקלמציה חפשית (פרוזאית) והשניה היא מליצית (שיריו).

והנה גם היום, אחרי שהשיגה כתיבת הנוטות החדשות את מרום שכלולה, עד כי יש בידנו למסור על הנייר אף קוצו של יוד עם התג שלו, הלא בכל־זאת הולכות גם עתה כל המנגינות אחרי צפה וטעמן תלוי בתפיסת המומר או המנגן ואיך הוא פותר את הנואנים, הכל לפי ערך חנוכו הכללי, כסרוננו הטבעי ודקות הרגשתו הפרטית, עד כי אם יזמרו שני מזמרים, או ינגנו שני מנגנים נעימה אחת

א) אברהם ברוך בעל חספה, דף VI, נוטינברג.

ב) ארענדס בסטרו הני"ל. עיי' גם בס' אשכול הכיפר הני"ל סימן קס"ג, וז"ל: "והגיון הטעמים לנו להבין אשר הם טעמים שרמים ועודים ושם אין טעם לא גריש וגבין בין מלין ומלין וקף וכבר".

כמו שכתוב, תִּבְדַּל בְּכַל־זוֹת בַּתְרוּנָה לְאוּן הַשׁוֹמְעִים, וְזוֹ סוּד הַחַיִּים שֶׁל לְשׁוֹן הַנִּשְׁמָה, אֲשֶׁר לֹא תוּכַל בְּשׁוֹם אוֹפֵן לְהַתְּהַפֵּךְ לְאִיזוֹה גֹזֵר שֶׁל מַתְכַּת הַנִּמְסָר מִיַּד לַיָּד כְּמוֹ שֶׁהוּא, אוֹ לְמַכּוּנָה נְפוּחָה הַמְצַלְצֶלֶת תָּמִיד בְּקוֹל אֶחָד וּבִסְגָנוֹן אֶחָד בִּיד נּוֹפְחָה, כְּלִי הוֹסֵפָה וְגִרְעוֹן, וְהַשׁוֹמֵעַ יִתְרַגֵּשׁ תָּמִיד לֹא מִן הַכְּתִיב־ כִּי־אִם מִן הַקְּרִי־, כְּלוּמֵר, לֹא מִגְּלֵמָה הַחִיצוֹנִי, כִּי־אִם מֵהַנִּשְׁמָה אֲשֶׁר שָׁם הַמַּחְבֵּר בְּמַגִּינָה בִּין הַשִּׁיטִין־ שֶׁלָּה, אֲשֶׁר עַל הַמּוֹמֵר הַמְשֻׁכֵּל לְבוֹא עַד סוּדָה וּלְהַעֲשׂוֹת עַל־יָדֵי זֶה שׁוֹתֵף בִּיצִירָתָהּ, — הָאִם נוּכַל לְהַתְּפַלֵּא עוֹד, כִּי קְרִיאַת פְּסָקֵי הַטְּעָמִים, אַחֲרֵי עֲבָרָם דֶּרֶךְ אֶלְפֵי שָׁנִים וְאֶלְפֵי אֶלְפִים פִּיּוֹת בְּכַל שָׁנוֹת גְּלוּתָנוּ, תִּתְפַּרֵּד עִתָּה לְנוֹסְחָאוֹת שׁוֹנוֹת ?

ארבע מסורות למגנינות פסקי הטעמים (עיין הגיטות).

ההבדל אשר בין הנוסח של יהודי רוסיה ובין זה של יהודי אשכנז דק מאד, והוא נובע רק לטעמים אחדים, כאשר כמו כן יבדל מעט גם הנוסח האשכנזי הכללי מהנוסח הפרטי המקובל בעדת ברלין א). השנויים הקלים הללו הם תולדות אהבת הצעצועים והסלסולים של החונים הקוראים. הדלה מכל הנוסחאות היא זו של מצרים ואפריקה; הרכה מכולן והעשירה בסנטימנטליות ובמשעשועים אלכסונדיים ופצילי קולות (חרומטים) היא הספרדית; הרחבה מכולן והיותר זמרתית היא האשכנזית-פולנית והרוסית-ליטאית. האחרונה נתפתה על-ידי החונים מנעימי הזמירות המצוינים בארצות אלו, שהכניסו לתוכה אבק הזמרה החדשה, אשר ארץ ספרד, וביחוד מצרים ואפריקה, לא זכו ליהנות מניו מגנינותיהם, ולכן נשאו ביושנן וקשיותן. לפי דעת החכם פטיס, הגירסא המצרית היא העתיקה מכולן, כי הגולים מימי הבית השני הביאו איתה שמה ב).

כאשר ראינו נוסד ההבדל הזמרתי של הטעמים על שנוי המקומו; אולם ישנו עוד הבדל שני, התלוי בכלל בשנוי העתים: כי פרשיות ידועות, שנתקבלו לקריאה בחגים, בצומות וב"ימים נוראים", מנוגגות אז באופן אחר מבשבת פשוטה. גם אז ישתדלו להקביל זמרתם אל הוראת שמות הטעמים: לשלש ברמה את השלשלת, לפזר עגולים על הפזר, להתפשט בהרחבה על הפשטא, לגוה במנוחה על האתנחתא ולסיים את הנשימה האהרונה על סוף פסוק ועוד, — אך בניעמה אחרת, המקובלה לחגים לחוד, לימים נוראים לחוד ולצומות לחוד. על השאלה: מתי וביד מי נשתנו נעימות הטעמים האלה לפי המועדים השונים — לא נוכל

א) א' פריעדמן, דער זינאנאלע בעזאנג, דף 8. ברלין, 1904.

ב) פטיס, היסטואר זשענעראל דע לא מוזיק, ח"א, דף 445.

להשיבו; רצוננו פה הוא רק לתת שם ושארית בכתב להמסורת רבת-הפרצופים המקובלת בכל תפוצות ישראל.

נגינת הטעמים לקריאת ההפטרה לשבת פשוטה

(עיין הנוטות דף 379).

נגינת הטעמים האלה בהפטרה עולה ברכותה וביפיה הזמרתית על נגינת הטעמים של קריאת התורה. שם מצלצל הד אימפרטיבי, קול של פקודה, קול של מחוקק המצוה מנבנה את העם חוקים ואזהרות, מצות עשה ומצות לא תעשה. יפה נשמע הד מטיף ונביא, והיהדות הנבואית שבהפטרה מיוסדת לא על חוקים, כי אם רק על מוסר הקרוב יותר אל בינת אדם, על אנושות והגיון, ועל כן גם פתרונה הזמרתית יותר נוה להתקבל על האזון ועל הלב. מה שראוי לשים אל לב הוא, כי בקריאת התורה יוצאת נגינת סוף פסוק האחרון שבפרשה כנגנון „מול“, אם כי כל הנגינה של הטעמים היא כנגנון „דור“, — כעין אחרית שמחה חוגגה; ובנעימת ההפטרה של שבת פשוטה, המשרכת דרכה בין יגון ושמחה, וצלחה (מול) מרובה מחמתה (דור), חסיים עם כל זה תמיד בחתימה טובה של „דור“. כל הנעימה של ההפטרה הזאת בנויה על הסולם האיזולי של היונים או על הפרצוף הראשון של „טעם של ישחבח“ (עיין חזנות כרך ד'), ובחתימתה יצלצל הסולם היאטטי בכל בהירווחו, ועליו יזמר המפסיר את כל הברכות שאחר ההפטרה עד „מקדש השבת“, והחזן מתחיל את „יקום פורקן“ כפרצופו הראשון, הדומה בבנינו להסולם המיקסולודי של היונים, הנחשב לקרוב ביותר אל הסולם היאטטי.

נגינת הטעמים לקריאת ימים נוראים

(עיין הניסוחי, דף 379-380).

הנעימה הזאת נושאת עליה הדרת שיבה, והיא עתיקה מאד אף כי בנינו הוא כבנין הסולם המיקסולודי ויסודה (טוניקה) הוא על המדרגה „F“, היא הולכת ומשחרעת אנה ואנה ורובצת כולה על המדרגה השנייה „G“, סובבת סתור סתור בלי קץ עד סוף פסוק, ואז תפיל כל המשא על הקול היסודי „F“, סבובים כאלה על קול טפל שבסולם נשמע רק בהשירים של העולם העתיק. הקול הטפל אשר נתחבב במקרה על מחבר הנגינה ואשר נשא על-ידי זה את כל הכבודה מתחלתה ועד סופה קראו היונים בשם „מידא פרוזודיא“ והרומאים בשם „טונוס קורנס“ א, והיה לרוב על המדרגה החמישית שבסולם. אך כל קול וקול היה מוכשר לקבל

(א) עיין פנחס מינקובסקי: „דער זולצעריומוס אונד דיע מאדערנע וינאנצגאלע ליטורגיע“ דף 16, ווינה, 1905.

עליו התמנות זו, וחבה יתרה נתנה להמדרגה השניה (סקונדי) עד החתימה, ואם היה בדעת המחבר לפסוק סיום גמור, נתגלה הקול היסודי ממחבואו ותנת המנגינה על מקומה הראשון. גם פה מלפפת הנעימה ופוסחת על שתי השעפים של „מול" ושל „דור" עד תומה, ואו תשטיע חתימתה הסובה ב„דור".

נגינת הטעמים לקריאת מגלת איכה

(עיין הנוטה, דף 380).

נגינת הטעמים של מגלת איכה ברורה כהחל ועד בלה: תוכה, השתפכות הנפש ויגונה, בנוי על סולם האיאלרי, או על הפרצוף האחד של „סגנון ישתבח" שלנו התופס שלישי מומרת מקדשנו העתיקה, כזה: $D' e \frac{1}{2} f' g' a \frac{1}{2} b c' d'$. — כמובן רבו צעצועים שונים בקהילות השונות על כל פסקי הטעמים האלה, שהרי אי אפשר להחזיק שווי משקל בהשתפכות הנפש על קינה לאומית כזאת.

נגינת הטעמים לקריאת מגלת אסתר

(עיין הנוטה, דף 381).

קריאת הטעמים של מגלת אסתר תכיל ערבוביה של נגינות הטעמים: שבת פשוטה, של הנביאים ושל קינות, יען כי עשירה היא המגלה הזאת מכל המגלות בצבעיה השונים, לרגלי התמורות הפתאומיות הסוחפות זו את זו, ההופכות את החזיון מן הקצה אל הקצה, ואת גבוריה מיאוש לגאון ויגאון ליגון ולאבדון, כרצון המלך הטפש. והערבוביה החולפת במהירות רבה כל-כך עד להשתוממות, היא מתבלטת גם כן בחלופי טעמי הנגינות. —

כל הנגינות האלה ושנויהן על-ידי המקום או על-ידי הזמן, אשר חשבתי עד הנה, ראויות בכל-זאת להיות גקראות בשם „זמרה שבכתב" או „מנגינות קבועות", יען כי כל תו מהטעמים האלה נותן לנו הד קבוע וברור בנוסח המקובל במקומו ובזמנו, עד כי נוכל גם עתה להגיש איזו מליצה עם תוי הטעמים האלה לכל קורא בתורה וגם לכל תינוק של בית רבו, ולציין עליהם רק „נוסח ספרד", „נוסח אשכנז", „נוסח מצרים ואפריקא" וכדומה, ויקרא אותה בנעימה כחפץ המחבר. אולם יש עוד מנגינות קדושות, אשר באו אלינו במסורה איש מפי איש על-ידי מורי בתי הספר, על קריאת מליצות שונות כתורתנו, כעין „שירת היס", קינת „ואני בבואי מפרן ארס", או „ומרדכי ידע את כל אשר נעשה", ועוד רבות, העשירות מאד כתכנון, ורק שהן חסרות איזה יחס אל המלות וכל ישותן תלויה באויר. גם על המנגינות האלה רופפת הדרת שיבה ומקובלות הן כמעט בכל קהלות ישראל, אבל רק על-ידי הסכמה כללית, ולא על-ידי פתרון הטעמים, ועל

כן הן נקראות בשם "זמרה שבעל פה" או "מנגינות כסירהיות". ואם אמנם קנו להן גם האחרונות זכות אזרח בישראל, לא פחות מהראשונות, בכל זאת פורחת אזרחיותן באיור ולא נוכל לעמוד על תחילת בריאתן ועל שם מחבריהן, ורק הטלמידים והטורים שפרו אותן בשבילנו כאוצר נחמד.

הקורא המוסיקאלי הבקי בכפרות הציונים הזמרתיים והאקצנטים של כל העמים העתיקים, כגון ה"לי" של החינים, ה"ראגא" וה"זו"ראג" של ההודים, המודי וה"גומיס" של ההילינים העתיקים, ה"סרוודיות" והטרופים של היונים המאוחרים, ה"כקקה" של הערביאים וה"האנטיפונאריים" הגריגוריאני אשר היה מרותק ברתוקות זהב להבימה במקדש פטרוס השליה נרומי ונשרף, ויש ממנו העתקות, — הקורא הנה, כשיראה את ההיהו ובוהו השוררים בפתרון הניסחאות והגרסות השונות אשר צצו על כל תו מפני הספקות, יבוא בהכרח לידי מסקנה ברורה על אדות ציוני פסקי הטעמים, כי הכילו כתב זמרתו הגון וקשר נגוני, רב יותר מכל ציוני העמים האחרים; כי אלמלא כך, לא היו משאירים לנו אחרי אלפים שנות טלטול ונדירה מארץ לארץ רק שלש או ארבע נוסחאות, כי אם ערב רב של נוסחאות שונות.

2. נוסח אשכנזי ופולין.

א - וי

טא - פש - ד - ש - מה

הא - ש - טי - כא - מר

ז - ש - טא - הרי

לא - א - ו - טא - הרי

יָם - שֶׁ - בָּרַח - לֹא - אֵל
 נָתַתְּ - לָנוּ - חַסְדֶּךָ - לְאֹמֵר
 תַּלְמִידֶיךָ

№ II. גוסס ספרד.

נָתַתְּ - לָנוּ - נִיל - יָם
 יְהוָה - אֱלֹהֵינוּ - מִי - יָדָע
 יָא - נִתְּ - אֵל - חַסְדֶּךָ - הַשֵּׁן
 יְהוָה - אֱלֹהֵינוּ - חַסְדֶּךָ - הַשֵּׁן
 יָם - שֶׁ - בָּרַח - לֹא - אֵל
 חַסְדֶּךָ - נָתַתְּ - לָנוּ
 חַסְדֶּךָ - נָתַתְּ - לָנוּ
 חַסְדֶּךָ - נָתַתְּ - לָנוּ
 חַסְדֶּךָ - נָתַתְּ - לָנוּ
 חַסְדֶּךָ - נָתַתְּ - לָנוּ
 חַסְדֶּךָ - נָתַתְּ - לָנוּ

№ III. גוסס אפריקה ומצרים.

יָם - שֶׁ - בָּרַח - לֹא - אֵל

הָאֵשׁ בְּאֵיבֵיךָ לֹא-תִשָּׂא אֶת-פִּיךָ וְלֹא-תִשָּׂא אֶת-פִּיךָ
 בְּיָמֶיךָ וְלֹא-תִשָּׂא אֶת-פִּיךָ וְלֹא-תִשָּׂא אֶת-פִּיךָ
 וְלֹא-תִשָּׂא אֶת-פִּיךָ וְלֹא-תִשָּׂא אֶת-פִּיךָ וְלֹא-תִשָּׂא אֶת-פִּיךָ
 וְלֹא-תִשָּׂא אֶת-פִּיךָ וְלֹא-תִשָּׂא אֶת-פִּיךָ וְלֹא-תִשָּׂא אֶת-פִּיךָ
 וְלֹא-תִשָּׂא אֶת-פִּיךָ וְלֹא-תִשָּׂא אֶת-פִּיךָ וְלֹא-תִשָּׂא אֶת-פִּיךָ

נגינת הטעמים לקריאת מגלת איכה.

וְלֹא-תִשָּׂא אֶת-פִּיךָ בְּיָמֶיךָ וְלֹא-תִשָּׂא אֶת-פִּיךָ
 וְלֹא-תִשָּׂא אֶת-פִּיךָ וְלֹא-תִשָּׂא אֶת-פִּיךָ וְלֹא-תִשָּׂא אֶת-פִּיךָ
 וְלֹא-תִשָּׂא אֶת-פִּיךָ וְלֹא-תִשָּׂא אֶת-פִּיךָ וְלֹא-תִשָּׂא אֶת-פִּיךָ
 וְלֹא-תִשָּׂא אֶת-פִּיךָ וְלֹא-תִשָּׂא אֶת-פִּיךָ וְלֹא-תִשָּׂא אֶת-פִּיךָ

נגינת הטעמים לקריאת מגלת אסתר.

קי ביר נחישו נחישו באישים פרימה
 לה וינישאיכות נחישו נחישו
 ים - ס - נר ברית נא - דר
 סיקם סף תא - מ - את נח - מו תא - סם
 נן ק ק - ו - נח - נו

מנגינות ברכות ההפטרה לשבתות.

אים - בי - בנחר - ב אשר - למ - עו - ה לך - מ - עו - הו - ל - א - ני - דו - א - תה - א - רך - ב
 מת - א - ב ויס - מ - א - נ - ה השרי - דם - ב - צה - ר - ו - כי - סו
 דו - עב סה - מ - י - דם - רח - מו - ב - תר - מו - ה - ני - דו - א - תה - א - רך - ב
 רק - צ - ו - מת - א - ת - אי - כי - סו - ו - סו - ג - אל - ר - י - ס - י - סו
 ג - י - ס - י - סו

מנגינות ברכות ההפטרה לימים נוראים.

בְּבֵי תַרְיָם שָׁרָה אֶל־לֵב־לִי אֶל־לֵב־לִי מִי־הָיָה־אֵל־תְּהִי־אֵל־הַיָּמִים
 בָּאֵל־רַחֲמֵי־אֱלֹהֵינוּ הַמְרִיב־דָּבַר־לִי מִי־יִסְטֵל־אֵלַי
 יִשְׁעֵי־יְהוָה־עִמָּנוּ מִי־הָיָה־אֵל־הַיָּמִים מִתְּ
 דָק־זֶה־יִסְטֵל־מִי־עַל־אֵל־מִתְּאֵת־זֶה־יִסְטֵל־מִי־עַל־אֵל־מִתְּ